

Katja Radoš-Perković Goldonijevo ljetovanje u Hrvatskoj

Carlo Goldoni,
Trilogija o ljetovanju
/ *Trilogia della villeggiatura*,
prevela Natka Badurina,
ArTresor, Zagreb, 2008.

Tristota obljetnica Goldonijeva rođenja poslužila je kao odličan povod da se u Hrvatskoj, kao i posvuda u svijetu, uprizori mnoštvo djela ovoga talijanskoga klasika komedije, ali i da se (konačno) objave neki novi prijevodi, budući da su posljednji puta objavljivani devedesetih godina prošloga stoljeća, i to opet povodom obilježavanja godišnjice autorove smrti. Najbolji proizvod posljednjega slavljeničkog vala goldonizma u Hrvatskoj nesumnjivo je *Trilogija o ljetovanju* / *Trilogia della villeggiatura* u izdanju ArTresora iz Zagreba 2008. godine.

Priča o ovoj Goldonijevoj trilogiji općenito je zanimljiva i specifična u odnosu na druge uspješnice iz cjelokupna opusa. Predstave su prouzročile 1761. godine, sezonu uoči Goldonijeve "emigracije" u Francusku iz koje se, osim sporadično, nije više vratio u rodnu Veneciju sve do smrti. Trilogija pripada skupini posljednjih autorovih talijanskih komedija i skupini onih koje su, u mnoštvu koje sadrži više od 200 djela, s vremenom zaboravljene. Uspješna i redovito izvođena bila je prva komedija, *Pomama za ljetovanjem*, u Hrvatskoj uprizorena samo 1961. godine, u izvorniku (*Smanie per la villeggiatura*) u izvedbi talijanske drame HNK-a Ivana pl. Zajca iz Rijeke (redatelj Nereo Scaglia). Razlog tome dijelom proizlazi i iz same "trilogičnosti", sinonima za golemu količinu materija-

la s kojom se (bilo) teško suočiti, a izvođenje integralnih tekstova svih triju komedija u jednoj večeri danas bi predstavljalo kazališni eksperiment, a ne klasiku u koju se Goldonija svrstava. No, *Trilogija* je sredinom dvadesetoga stoljeća "spašena" kao cjelina zahvaljujući Giorgiju Strehleru, znamenitom talijanskom redatelju koji je prvi ponudio znatno skraćenu verziju, odnosno tri komedije kao tri čina jedne. Valja naglasiti da je i naslov, kako predstave tako i ove knjige, Strehlerova tvorevina koja se, zahvaljujući ugledu redatelja i značaju predstave, uvriježila i postala općeprihvaćena unatoč činjenici da to nije Goldonijev odabir. Hrvatsko izdanje *Trilogije* umjesto pogovora sadrži prijevod Strehlerovih redateljskih bilježaka za ovu predstavu iz 1954. godine, što je hvale vrijedan i danasve meritoran dodatak tekstu. Strehler, naime, posebno naglašava činjenicu da se radi o ljubavnoj komediji, iako su ljubavni zapleti nezaobilazni u svim Goldonijevim djelima, ali ovdje se autor posebno vješto i pomalo okrutno poigrava s motivima zaljubljanosti, dužnosti i ćudoređa. Upravo je ta razina priče, koja ne završava banalno sretno, nego društveno dolično, ona koja komediji daje (gorak) okus predromantizma, dekadencije uoči revolucija i sasvim osobne Goldonijeve resignacije pred neminovnim odlaskom iz domovine. Strehler je *Trilogiju* režirao još i 1974. u Beču i 1978. u Parizu, što je označilo veliki povratak djela na europske scene. Zanimljivo je da je taj ulomak prevela Vanda Mikšić, a ne prevoditeljica svega ostalog teksta, Natka Badurina. Natka Badurina odradila je sjajan po-

sao još 2003. godine, za prvu izvedbu *Trilogije* u HNK-u u Zagrebu. Redatelj Janusz Kica ponudio je nešto dužu verziju od prve hrvatske izvedbe u HNK-u Split 1990. godine (režija Eduard Miller, prijevod Mani Gotovac) pa smo dobili predstavu od otprilike četiri sata, ali vrlo živu, dinamičnu i nadasve cjelovitu, upravo u onom smislu u kojem je Goldoni sam opisao *Trilogiju* u predgovoru prvoj komediji. Predstava je vrlo uspješno igrala još u sezoni 2007./2008., ali nije dočekala ovo tiskano izdanje. Šteta je višestruka, jer je izvrsna predstava logičan poticaj da se posegne za tekstom i obrnuto, kvalitetan dramski tekst traži komplementarni doživljaj u kazalištu. Prijevod teksta za predstavu, međutim, samo je okosnica puno opsežnijega i temeljitijega prijevoda za tiskano izdanje. Razlike proizlaze prvenstveno iz redateljske koncepcije i dramaturške obrade, jer je tekst predstave zapravo sintetička, jezično i stilski modernizirana i dinamična verzija izvornika čija se funkcionalnost (naravno) uočava samo i tek na sceni, dok je čitanje *Trilogije* u njezinoj izvornoj i prijevodnoj raskoši jedinstven doživljaj. Osobno se ne bih složila tek s pokojim odabirom glagolskoga vremena u prijevodu Goldonijeve predgovora komedijama i možda bih neka od rješenja iz predstave prenijela u tiskani prijevod nauštrb doslovnosti, a u korist učinka. Raskoši izdanja i dojm u čitanja svakako pridodaju rijetka pojava da se sučelice otisnu tekst izvornika i tekst prijevoda, što knjigu čini znatno debljom (i skupljom), ali i jedinstvenom po opremljenosti. Predgovor je povjeren još jed-

nom uglednom hrvatskom goldonistu i prevoditelju Goldonijevih djela, Borišu B. Hrovatu, čiji je esej prekratak i sažet da vjerno prikaže godine provedene u proučavanju i prevodenju Goldonija, ali ipak je vrlo informativan i koristan za razumijevanje *Trilogije*, osobito aspekata vezanih uz setećen-teskno, mletačko poimanje ladanja, odnosno suvremenim rječnikom rečeno godišnjeg odmora, budući da se suštinski ne radi o ljetovanju, nego o "jesenikovanju" u listopadu i studenom, sve do blagdana svete Katarine kada je (bio) predviđen povratak u grad. Te nas semantičke finese osim kao kulturološki i antropološki kurioziteti zapravo i ne ometaju stoga *Trilogiju* i zovemo o ljetovanju, odnosno povijesno ne ograničavaju djelo jer se temeljna komična crta crpi iz univerzalnih, bezvremenskih i svestvenih fenomena održavanja društvenih rituala, trošenja iznad vlastitih mogućnosti, robovanja modi i tuđem mišljenju, koje će nas uvijek dobro nasmijati, poput briljantnoga modnog prepucavanja Giacinte i Vittorije u drugome činu prve komedije. Ali, ne samo Strehler nego i brojni ugledni znanstvenici naglasili su da je ovo trilogija o ljubavi, odnosno o psihološkom razvoju i emocionalnom sazrijevanju Giacinte, bilo da se rasplet interpretira kao njezina osobna tragedija, žrtva ili preuranjeni izraz zatomi- feline feminizma, što je apsolutno svrstava među uspjelije i složenije Goldonijeve ženske likove. Je li za poraz istinske ljubavi kriva Giacintina inhibicija, krute etičke norme ili financijska propast neželjenoga zaručnika pa i oca uzrokovana rastrošnim ladanjem,

ostaje upitno i nakon nekoliko čitanja, a to samo potvrđuje da kvalitetni tekstovi ne zastarjevaju i da su kvalitetni prijevodi jedini način da ih pronaćemo u drugim sredinama. *Trilogija o ljetovanju* razmjerno se kasno pojavila u hrvatskim kazalištima, gdje se Goldonijeva djela izvode od druge polovine XIX. stoljeća, ali, za razliku od brojnih drugih, dobila je svoje vrijedno papirnato izdanje koje joj još dugo jamči vjernu publiku.